

Š i f r a k a n d i d a t a :

Državni izpitni center

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

SLOVENŠČINA

Izpitna pola 2

Razčlemba izhodiščnega besedila

Ponedeljek, 31. maj 2010 / 90 minut

Dovoljeno gradivo in pripomočki:

Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.

Kandidat dobi konceptni list in ocenjevalni obrazec.

Priloga z neumetnostnim besedilom je na perforiranem listu, ki ga kandidat pazljivo iztrga.

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler Vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalni obrazec). Svojo šifro vpišite tudi na konceptni list.

Izpitna pola vsebuje 25 nalog. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 120. Za posamezno nalogo je število točk navedeno v izpitni poli.

Rešitve, ki jih pišete z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom, vpisujte **v izpitno polo** v za to predvideni prostor. Pišite čitljivo, vendar ne samo z velikimi tiskanimi črkami. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z nič (0) točkami. Pazite na slovnično in pravopisno pravilnost odgovorov (možnost odbitnih točk zaradi jezikovnih napak). Osnutek zadnje naloge, ki ga lahko napišete na konceptni list, se pri ocenjevanju ne upošteva.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo Vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani, od tega 3 prazne.

Priloga k izpitni poli 2 (M101-103-1-2)

Poroka ali polom

Smilja Štravs

Jane Austen v filmu *Ljubljena Jane*

- 1 Angleška pisateljica Jane Austen (1775, Hampshire – 1817, Winchester) je dolga leta veljala za razočarano staro devico, ki je svojo romantično prozo zapisovala po nareku nekakšne dobre vile. Vse, kar je zapisala, naj bi si bila izmislila, saj ni imela nobenih za tisti čas »nemoralnih« ljubezenskih izkušenj, so menili njeni biografi. Fantje se zanjo niso dosti zanimali. Ali res?
- 2 Njeno skrivnost je leta 2003 razkril biograf Jon Spence. S čim je razburkal literarnozgodovinske vode in zlasti oboževalce Jane Austen? Z odkritjem, da je cenjena pisateljica poznala in dejansko tudi okusila ljubezen in intimno vez, ki lahko usodno poveže moškega in žensko – sicer je nemogoče, da bi o mravljinčenju, ki ga povzroča ljubezen, tako predano pisala. Zelo malo znano in v uradnih biografijah le bežno omenjano je poznanstvo pisateljice in mladega Irca Lefroya. To naj bi trajalo le med njegovim kratkim božičnim obiskom v njenem domačem Hampshiru. Spence trdi – trditve pa je skušal tudi dokazati z nekaterimi ugotovitvami in podkrepljenimi sumi –, da sta se zaljubljenca znova srečala poleti naslednjega leta v Londonu in da je Lefroy svojo prvo hčer v zakonu s sestro svojega sošolca imenoval Jane. Ali je res bilo tako, nikoli ne bomo vedeli. So pa Spenceovo gradivo jadno pograbili filmarji in posneli *Ljubljeno Jane*. Zakaj pa ne!
- 3 Jane Austen danes resnično spada med najbolj priljubljene britanske pisateljice. Nesmrtno slavo si je prislužila s socialno angažiranim, realističnim, vendar humorinim pisanjem o romantičnih zagatah svoje dobe. Danes njene romane uvrščamo v angleško klasiko. Bila je tista literarna upornica, ki je nasledila nesrečno zaljubljenega don Kihota in si izmislila »happy end«. Omrežil jo je trmasti in na prvi pogled prevzet, zares »zoprn« fant, ki je pozneje ostal model njenega nesmrtnega literarnega lika iz romana *Prevzetnost in pristranost* gospoda Darcyja. Darcy je ob pomoči Jane postal ikona za milijone žensk po vsem svetu, ker jih je prepričal, da o naklonjenosti moškega do ženske in nasprotno ne kaže prehitro sklepati. Kajti stvari se lahko razvijejo zelo drugače, kot smo najprej mislili.
- 4 Usoda ženske v 18. in 19. stoletju v Veliki Britaniji je bila odvisna od poroke, kar je za dekleta in njihove družine predstavljalo resnično travmo. Veljalo je, da je poroka iz ljubezni dejanje norosti. Jane Austen se je naloge, kako uloviti moža, lotila s komičnega zornega kota, da bi vsaj nekoliko omilila napetosti, ki so izhajale iz te mučne negotovosti. Piše o času, ko je bila ljubezen le še pravljica, romantična in moralna (poljub in vse drugo je prišlo šele po poroki, bodoča zakonca sta se komaj smela dotakniti), in ker je imela takšne visoke kvalitete, se je z njo dobro trgovalo. Socialni in ekonomski status je ženski zagotovila poroka. Ob tem lažje razumemo, zakaj se je gospa Bennett tako zagnano in na trenutke groteskno borila, da bi poročila svojih pet hčera. »Neuspeh v tem pogledu je pomenil življenjski polom. Naprežanje okoli poroke je bila ena od žil utripalk, na kateri se je dalo izmeriti utrip celotne družbe,« je v uvodu v roman *Prevzetnost in pristranost* zapisala Rapa Šuklje. V romanu preberemo splošno sprejeto misel tistega časa, da ni treba, da bi dekleta spoznala moža pred poroko, kajti za to bo pozneje še dovolj časa.
- 5 *Ljubljena Jane* je klasična ljubezenska zgodba z Jane Austen v osrednji »vlogi«. Razbija doslej uveljavljeno podobo slavne pisateljice kot osamljene stare device, zaprte v samotni knjižnici, daleč stran od resničnega sveta. Posneli so jo na Irskem, v okrožjih Wicklow, Dublin in Meath. Ljubezenska zgodba v filmu temelji na usodnem srečanju mlade Jane Austen in Irca Toma Lefroya, ki je v njej pustilo globoke, nikoli zabrisane sledi. Jane je na platno upodobila ameriška igralka Anne Hathaway (*Hudičevka v Pradi*, *Princeskin dnevnik*, *Gora Brokeback*). Zaradi priljubljenosti legendarne pisateljice je bila pod velikim pritiskom. Dejala je, da je bila Jane njena doslej najbolj zahtevna in odgovorna vloga.

Jane, uporniško dekle

- 6 Romantično pisanje Jane Austen za časa življenja ni prineslo veliko slave, občudovala jo je le majhna literarna elita. Širši javnosti v Angliji je postala znana leta 1870, ko je njen nečak napisal *Spomine na Jane Austen*, leta 1940 pa jo je domovina končno razglasila za veliko pisateljico.
- 7 Njen oče je izhajal iz družine tkalcev volne, sam pa je služboval kot pastor anglikanske cerkve v Hampshiru. Da bi povečal svoj dohodek, se je ukvarjal še s kmetovanjem in z domačim poučevanjem. V očetovo »šolo« je prva leta hodila tudi Jane. Imela je šest bratov in starejšo sestro Cassandro (slikarko), ki jo je imela zelo rada. Skupaj sta v letih 1783–1786 na jugu Anglije obiskovali šolo za dekleta, kjer sta se učili francoščine, šivanja, plesa, petja, igranja na klavir in dramske igre. Po vrnitvi je Jane dobila ključke očetove knjižnice, obema sestram pa je oče kupoval drag papir za pisanje oziroma risanje. Njen biograf Park Honan trdi, da je pri Austenovih prevladovalo intelektualno ozračje, ki je dobro delo mladi Jane.
- 8 Posebej rada je prirejala večerna branja. Bila je uporniško in samosvoje dekle, odločena, da se poroči zaradi ljubezni. Žal se ni končalo, kot si je želela. Jane ni dolgo jokala za svojim princem, nesrečno romantično izkušnjo je uporabila kot material za svoj knjižni opus – *Razsodnost in rahločutnost* (1811), *Prevzetnost in pristranost* (1813), *Mansfield Park* (1814), *Emma* (1815). Napisala je še dve deli, ki sta izšli po njeni smrti (*Prepričevanje in Northangerska opatija*), zadnjega pa ni dokončala, saj jo je prehitela prezgodnja smrt. Leta 1816 je zbolela za addisonovo boleznijo (motnja v delovanju nadledvične žleze, ki povzroči pešanje organizma) in naslednje leto umrla.

(Prirejeno po: *Kult*, priloga časopisa *Delo*, 7. marec 2008.)

Prazna stran

Pozorno preberite izhodiščno besedilo in rešite naloge.

1. O čem govori celotno besedilo? Temo zapišite na črto.

(2 točki)

2. Kako je z besedilom povezan naslov in zakaj se je tvorec odločil zanj? Obkrožite črko pred ustrežno možnostjo.

Tvorec besedila se je za tak naslov odločil,

- A ker povzema temo celotnega besedila in bralcu olajša razumevanje.
 B ker z njim predstavi enega najzanimivejših podatkov in tako pritegne bralčevo pozornost.
 C ker bralca z njim opozori na najpomembnejši podatek iz besedila in ga usmerja pri branju.
 Č ker z njim bralcu neposredno izrazi svoje sporočilo oz. vodilno misel celotnega besedila.

(2 točki)

3. V katerih okoliščinah je nastalo izhodiščno besedilo? Natančne podatke zapišite v desni stolpec v preglednici.

Okoliščine nastanka besedila	
<i>Tvorec besedila</i>	
<i>Naslovník besedila</i>	
<i>Razlog/spodbuda za nastanek besedila</i>	
<i>Čas in mesto objave</i>	

(2 točki)

4. V besedilu se prepleta več podtem. Razvrstite jih tako, kot si sledijo v izhodiščnem besedilu. Na črtice pred posamezne podteme zapišite številke od 1 do 6.

_____ Presenetljivo razkritje pisateljičine intimne zveze.

_____ Življenje in delo Jane Austen.

_____ Današnja sodba o ustvarjanju Jane Austen in razlogi zanj.

_____ Film o Jane Austen.

_____ Vloga poroke v življenju ženske v dobi Jane Austen in v njenih romanih.

_____ Dolgoletno prepričanje o ljubezenskem življenju Jane Austen.

(4 točke)

5. Ali so naslednje trditve v skladu z vsebino izhodiščnega besedila? Obkrožite črke pred trditvami, ki ustrezajo vsebini izhodiščnega besedila.
- A Po mnenju večine biografov so ljubezenske zgodbe iz romanov Jane Austen v celoti izmišljene.
 - B Film *Ljubljena Jane* je posnet po uradnih biografijah slavne angleške pisateljice.
 - C Junaki Jane Austen so tako kot don Kihot nesrečno zaljubljeni in jih čaka žalosten konec.
 - Č Darcy je priljubljen literarni lik med bralkami po vsem svetu, ker dokazuje, da prvi vtis o naklonjenosti do nasprotnega spola ni vedno resničen.
 - D V 18. in 19. stoletju so dekleta pri poroki prav toliko kot ljubezen upoštevala ženinov socialni in ekonomski status.
 - E Za časa življenja Jane Austen je večina ljudi menila, da se lahko deklice poročijo tudi z moškim, ki ga ne pozna dobro.
 - F Zgodba filma *Ljubljena Jane* utrjuje podobo slavne pisateljice kot osamljene stare device.

(3 točke)

6. Naslednji trditvi, povezani z Jane Austen, nista pravilni. Zanikajte ju, tako da bosta ustrezali vsebini izhodiščnega besedila, in popravljene trditvi zapišite na črte.

- Jane Austen je glavna igralka v vseh filmih po svojih romanih.

- Lik Jane Austen bi lahko igrala neizkušena igralka.

(6 točk)

7. Avtorica se v besedilu razodeva. Iz 4. odstavka (*Usoda ženske ...*) na predvidena mesta napišite štiri subjektivne besedne zveze. Ugotovite tudi, ali večinoma izražajo avtoričino naklonjenost ali nenaklonjenost, tako da podčrtate ustrezno možnost.

Subjektivne besedne zveze:

Subjektivne besedne zveze večinoma izražajo naklonjenost/nenaklonjenost.

(5 točk)

8. V katero besedilno vrsto spada izhodiščno besedilo? Podčrtajte ustrezno možnost in svojo izbiro utemeljite tako, da navedete dve značilnosti te besedilne vrste.

Izhodiščno besedilo je

*oznaka osebe/subjektivna predstavitev osebe/ocena filma/
subjektivna predstavitev izdelka/življenjepis/esej.*

Značilnosti izbrane besedilne vrste:

- _____
- _____

(4 točke)

9. Ali je subjektivnost v izhodiščnem besedilu ustrezna? Obkrožite DA ali NE in svoj odgovor utemeljite v povedih. Pri tem upoštevajte krog naslovnikov in prevladujoči namen.

DA NE

(6 točk)

10. Kdo bi najverjetneje izrekel naslednje misli o ljubezni, kot je prikazana v romanih Jane Austen? Na črtice pred posamezne izjave zapišite številko najverjetnejšega govorca.

_____ S svojim pogledom na ljubezen in poroko so bili pa res za časom! Kdo pa se poroči, ne da bi dobro spoznal partnerja?	1 profesorica slovenščine med pogovorom o romanu
_____ V romanih Jane Austen je stilistično vrhunsko in hkrati realistično predstavljena romantična zveza, značilna za angleške romane s preloma 18. in 19. stoletja.	2 igralka v vlogi Jane Austen
_____ Pogledi na ljubezen in poroko v romanih Austenove današnjemu raziskovalcu razkrijejo marsikaj o družbenih konvencijah in vzorcih obnašanja tedanjega časa.	3 dijak v pogovoru o delu Jane Austen
_____ Morda boste ljubezen v romanih Jane Austen bolje razumeli, če se boste poskusili vživeti v dobo, v kateri je živel. No, Tina, predstavlja si, da si se znašla v Angliji na začetku 19. stoletja.	4 literarni zgodovinar
_____ Jane Austen je kot oseba še danes privlačna zaradi priljubljenosti svojih romanov, njena ljubezenska zveza pa je ravno prav senzacionalna in vznemirljiva.	5 sociolog/etnolog
_____ Veliko lažje bi se mi bilo vživeti v lik manj slavne osebe, o kateri ne bi gledalci vedeli tako rekoč ničesar in bi ga lahko oblikovala po svoje.	6 filmski producent med odločanjem o snemanju filma

(3 točke)

11. Kako knjižno izgovorimo podčrtane glasove? Zapišite jih v oglati oklepaj.

dolga (leta) []

(po) nareku []

ljubezenskih []

izkušenj []

(3 točke)

12. Iz naslednjih povedi lahko med drugim razberemo, kakšen je bil pogled na delo Jane Austen v njenem času in kakšen je danes. Preberite ju.

Danes njene romane uvrščamo v angleško klasiko. Bila je tista literarna upornica, ki je nasledila nesrečno zaljubljenega don Kihota in si izmislila »happy end«.

a) V katerem pomenu je v izhodiščnem besedilu uporabljena vsaka izmed podčrtanih besed? Preberite slovarska sestavka ter na predvidena mesta zapišite številki pomenov in razlagi.

klásika -e ž (â) **1.** doba starih Grkov in Rimljanov: živel je v klasiki / ljubitelj stare grške klasike umetniških del iz te dobe **2.** dela, ki imajo (umetniške) značilnosti, izhajajoče iz določenega naroda, jezika, v največji meri: antologija jugoslovanske klasike // doba nastanka takih del: mojstri dunajske klasike; začetek glasbene klasike na Slovenskem / glasbena klasika je izpodrinila barok *umetnostni slog te dobe*

upórnica -e ž (ô) **1.** ženska, ki sodeluje v uporu: upornico so obsodili; upornice in revolucionarke **2.** nav. ekspr. ženska, ki se upre, upira: pregovoriti malo upornico / upornice proti moški nadvladi

Št. pomena: Pomenska razlaga:

(angleška) klasika: _____

(literarna) upornica: _____

b) V objektivni povedi na podlagi izhodiščnega besedila pojasnite, kako so na Jane Austen gledali v njeni dobi in kako nanjo gledamo danes.

(8 točk)

13. V povedi iz prejšnje naloge je avtorica izhodiščnega besedila uporabila izraz *happy end*.

a) Za katere vrste izraz glede na izvor gre? Podčrtajte pravilni odgovor.

Besedna zveza *happy end* je domača / sposojenka / tujka / citatna.

b) Zakaj se je avtorica po vašem mnenju odločila za tak izraz glede na izvor? Obkrožite črko pred ustreznim odgovorom.

- A Ker v slovenščini občnih imen, prevzetih iz jezikov z latinično pisavo, ne prevajamo.
- B Ker v slovenščini prevajamo le enobesedna prevzeta občna imena, večbesedna pa uporabljamo v njihovi izvorni obliki.
- C Ker gre za ustaljeno žargonsko besedno zvezo, ki se v literarnih in filmskih krogih uporablja v svoji izvorni obliki.
- Č Ker gre za stvarno lastno ime, prevzeto iz jezika z latinično pisavo, ki ga v slovenščini ne prevajamo.
- D Ker gre za strokovni izraz (termin), za katerega v slovenščini nimamo domače ustreznice.

(3 točke)

14. V navedeni povedi iz izhodiščnega besedila je kar nekaj prevzetih izrazov. Preberite jo.

Nesmrtno slavo si je prislužila s socialno angažiranim, realističnim, vendar humornim pisanjem o romantičnih zagatah svoje dobe.

a) Kako je slogovno zaznamovana raba prevzetih besed v izpisani povedi glede na naslovnika? Podčrtajte ustrezno možnost.

Raba prevzetih besed v povedi iz besedila je čustveno zaznamovana / pogovorna / žargonska / strokovna / časovno zaznamovana.

b) Katera izmed spodnjih povedi je popolnoma sopomenska navedeni povedi iz izhodiščnega besedila? Obkrožite črko pred ustrežno možnostjo.

- A *Nesmrtno slavo si je prislužila z občutkom za družbena vprašanja, s stvarnim, vendar hudomušnim pisanjem o romantičnih zagatah svoje dobe.*
- B *Nesmrtno slavo si je prislužila z občutkom za družabna vprašanja, s stvarnim, vendar hudomušnim pisanjem o romantičnih zagatah svoje dobe.*
- C *Nesmrtno slavo si je prislužila z občutkom za družbena vprašanja, s stvarnim, vendar črnogledim pisanjem o romantičnih zagatah svoje dobe.*
- Č *Nesmrtno slavo si je prislužila, ker ni razmišljala o družbenih razmerah, temveč je stvarno in hkrati hudomušno pisala o romantičnih zagatah svoje dobe.*
- D *Nesmrtno slavo si je prislužila, ker je neprizanesljivo in stvarno, vendar hudomušno pisala o zapletih v romanih svoje dobe.*

(3 točke)

15. V besedilu sta večkrat uporabljeni prevzeti osebni lastni imeni Lefroy in Darcy. Ali naslednje trditve o obeh imenih držijo? Obkrožite DA ali NE.

V zapisu vsakega imena sta dve črki, ki ju slovenska abeceda ne pozna.	DA	NE
Obe imeni se sklanjata po 1. moški sklanjatvi.	DA	NE
V izhodiščnem besedilu je napačno sklanjano ime <i>Lefroy – Lefroya</i> , saj se črka /y/ izgovori kot [i] in ne kot [j], zato bi bilo treba zapisati <i>Lefroyja</i> .	DA	NE
V izhodiščnem besedilu je pravilno sklanjano ime <i>Darcy – Darcyja</i> , saj se črka /y/ izgovori kot [i] in je zato pri sklanjanju potrebna podaljšava z -j-.	DA	NE

(3 točke)

16. Dopolnite besedilo o nastanku filma tako, da podčrtate pomensko ustrezne besede ob poševnicah.

Filmska družba je dobila spodbudo za snemanje filma o Jane Austen ob razkritju Jona Spencea o *njenem/svojem* življenju. Pri pisanju scenarija se ustvarjalci niso naslanjali na leksikonske *uradne/uradovalne/uradniške* življenjepise. V *središčne/sredino/sredico* so postavili zgodbo o tem, da je pisateljčino srce *osvojil/usvojil* Irec Lefroy, manj pozornosti pa so posvetili razmeram v družini, še posebej *materinemu/maternemu* odnosu do nje. *To/tisto/ono* odločitev so *upravičili/opravičili* s tem, da je film *domišljjsko/domišljavo* delo in da mora hkrati pritegniti čim *številnejše/številčnejše* gledalce.

(4 točke)

17. Preberite naslednjo poved in rešite nalogi.

Jane Austen naj bi si bila vse izmislila.

- a) Iz povedi izpišite osebno glagolsko obliko in ji določite zahtevane slovnične (oblikovne) kategorije.

_____ : _____, _____, _____, _____
osebna glagolska oblika oseba število čas naklon

- b) Kaj izraža glagol s svojo obliko? Podčrtajte ustrezno možnost.

Zahtevo/trdno prepričanje/možnost/prepoved/zagotovilo.

(4 točke)

18. Opazujte podčrtane besede v povedih iz besedila.

1. Omrežil jo je *trmasti* in na prvi pogled zares »zoprn« fant.
2. Usodnost poroke je za dekleta in njihove družine predstavljala resnično travmo.
3. Jane Austen danes resnično spada med najbolj priljubljene britanske pisateljice.

a) V katero besedno vrsto spadajo podčrtane besede? Dopolnite preglednico.

Beseda	Besedna vrsta
zares (1. poved)	
resnično (2. poved)	
resnično (3. poved)	

b) Tvorite samostalnik ženskega spola, ki spada v isto besedno družino kot podčrtane besede, in ga uporabite v smiselni povedi. To zapišite na črto.

(6 točk)

19. V izhodiščnem besedilu je zapisana poved *V uradnih biografijah je le bežno omenjano poznanstvo pisateljice in mladega Irca Lefroya.*

Iz katerega glagola je tvorjena beseda *omenjano*? V nedoločniku ga zapišite na črto ter določite, ali je ta glagol dovršni ali nedovršni, tako da podčrtate ustrezno možnost.

Glagol: _____

Glagolski vid: d o v r š n i / n e d o v r š n i

(2 točki)

20. Ali je navedena poved tvorna ali trpna? Podčrtajte ustrezno možnost in svoj odgovor utemeljite tako, da tvorite sopomensko poved v drugem načinu.

V uradnih biografijah je le bežno omenjano poznanstvo pisateljice in mladega Irca Lefroya.

Poved je *t v o r n a / t r p n a*.

Sopomenska poved:

(3 točke)

21. Ali so v naslednji povedi vejice pravilno postavljene? Obkrožite DA ali NE in svojo izbiro utemeljite tako, da grafično predstavite stavčno sestavo (S-strukturo) povedi. Določite tudi vrsto odvisnikov.

Ob tem lažje razumemo, zakaj se je gospa Bennett tako zagnano in na trenutke groteskno borila, da bi poročila svojih pet hčera.

DA NE

Grafični prikaz stavčne sestave povedi (S-strukture) in vrste odvisnikov:

(6 točk)

22. Enostavno poved preoblikujte v dvostavčni povedi in ju zapišite na črte.

Zaradi priljubljenosti legendarne pisateljice je bila igralka pod velikim pritiskom.

- Podredje z vzročnim odvisnikom:

- Posledično priredje:

(4 točke)

23. Kako so med seboj pomensko (informacijsko) in oblikovno povezane izpisane povedi iz 5. odstavka izhodiščnega besedila?

Jane je na platnu upodobila ameriška igralka Anne Hathaway. Ta je bila zaradi priljubljenosti legendarne pisateljice pod velikim pritiskom. Dejala je, da je bila Jane njena doslej najbolj zahtevna in odgovorna vloga.

- a) Na črto napišite dva podatka, ki se v vseh povedih ponovita.

- b) Iz navedenih povedi izpišite primere za naslednje načine poimenovanja ponovljenega podatka.

Dobesedna ponovitev: _____

Ponovitev s pozaimljanjem (z zaimkom): _____

Ponovitev z glagolsko obliko: _____

Ponovitev z opisom ali s parafrazo: _____

(6 točk)

Prazna stran

Prazna stran